

Directrius Estratègiques de Menorca per al sistema energètic

¿Què són les Directrius Estratègiques de Menorca?

Les Directrius Estratègiques de Menorca (DEM) són una iniciativa de l'Institut Menorquí d'Estudis (IME) llançada l'any 2016 amb l'objectiu de promoure la cultura necessària per a la transició de l'illa de Menorca cap a un model sostenible d'habitar el territori. Aquest procés s'insereix en els objectius de el programa MaB (*Man and the Biosphere Programme* - Programa Home i Biosfera) de la UNESCO, dins el qual Menorca va adquirir la categoria de Reserva de Biosfera (1993), assumint el compromís de constituir un exemple transferible a escala global de la via de la sostenibilitat.

Amb aquest objectiu, les DEM desenvolupen 3 eixos principals de treball:

1. Reunir i transferir el coneixement necessari per poder prendre les decisions a partir d'una base ben informada.
2. Desplegar processos de sensibilització, debat i participació per afavorir el consens social.
3. Definir les línies estratègiques que han de seguir els agents i els instruments de decisió i actuació en tots els àmbits de l'activitat cultural, social i econòmica.

Les Directrius Estratègiques assumeixen un paper de procés obert i continu per facilitar el canvi de paradigma cultural que implica l'assumpció de la sostenibilitat. Aquest procés es recolza en els coneixements, estructures i dinàmiques que s'han obtingut en el camí recorregut per Menorca fins ara, activant potencialitats, detectant mancances i connectant iniciatives.

El procés DEM-energia

El 2017 les DEM van començar a treballar en el primer àmbit temàtic, l'energia (DEM-e), amb els següents objectius:

1. Promoure l'adquisició de coneixement i la presa de consciència de la situació actual del sistema energètic per part de la societat menorquina.
2. Elaborar una caracterització i diagnosi de l'actual sistema energètic de l'illa de Menorca, determinat les seves implicacions ecològiques, socials i econòmiques, així com la seva relació amb el context energètic regional, continental i global.
3. Definir les directrius estratègiques per a la transició cap al futur escenari de sistema energètic de Menorca, amb l'objectiu de donar la millor resposta possible a les exigències que emanen de la condició de Reserva de Biosfera.

El procés DEM-e també s'ha materialitzat en l'acompanyament i la promoció de les condicions necessàries per fer factible la transició energètica de Menorca. Per a això s'ha realitzat una tasca de suport a les administracions, facilitant la definició d'una agenda de transició energètica des de les competències locals, però també s'ha traslladat la iniciativa des de l'àmbit insular fins a les institucions nacionals i internacionals.

Una altra línia de treball desenvolupada ha estat l'assessorament, la revisió de documents i la participació en taules de treball dels instruments de planificació que han de ser clau en la transició energètica. Una de les accions més importants en aquest sentit ha estat l'assessorament en el procés de revisió del Pla Territorial Insular (PTI), ja que l'ordenació territorial és una de les palanques que ha de fer possible implementar la transició energètica. També destaca el Pla d'Acció de la Reserva de Biosfera de Menorca, aprovat el 2019, que ha comptat amb les aportacions necessàries per recollir les principals accions en matèria d'energia.

Les DEM-e han comptat amb el recolzament del Govern de les Illes Balears (GOIB), a través de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic, així com del Consell Insular de Menorca (CIM), que ha integrat els objectius i estratègies de descarbonització de les DEM-e en el seu full de ruta "Estratègia Menorca 2030", aprovada pel Ple del CIM el març de 2019.

Las directrius per a la descarbonització del sistema energètic

Les conclusions del procés DEM-e s'han sintetitzat en el document "La segona transició energètica de Menorca", que conté les directrius proposades per descarbonitzar el sistema energètic de l'illa de Menorca. La seva elaboració s'ha basat en una visió integral de les diferents fonts, infraestructures i usos de l'energia, amb l'objectiu de reduir dràsticament les emissions de gasos d'efecte hivernacle. La proposta pretén reconduir el sistema energètic des de la configuració actual cap a un model basat en energies renovables, plenament compatible amb els compromisos assumits com a Reserva de Biosfera.

Les directrius es plantegen des del criteri del triple balanç de la sostenibilitat (seguretat de subministrament, viabilitat econòmica i sostenibilitat ambiental), que en el cas de l'energia es defineixen com:

1. La seguretat de subministrament, on el disseny del futur sistema millorarà els índexs actuals de qualitat, fiabilitat i seguretat del subministrament energètic, substituint els dipòsits fòssils no renovables per fluxos renovables locals com a fonts d'energia, enfocant les iniciatives cap a l'autosuficiència per reduir la dependència energètica de l'exterior.
2. La viabilitat econòmica, de manera que la transició energètica garanteixi també la sostenibilitat econòmica del nou model energètic, que tindrà com un dels eixos prioritaris la creació d'una economia local al voltant de la transició energètica, revertint la descapitalització i la dependència econòmica.
3. La sostenibilitat ambiental, ja que el model de transició energètica de l'illa pren com a punt de partida el compromís de dur a terme accions de mitigació del canvi climàtic i la millora de la qualitat de l'aire.
4. La participació social, que asseguri el paper de la societat com a impulsora i beneficiària del canvi de model energètic. Això ha de tenir lloc a través del foment de la participació ciutadana, amb la idea de formar una comunitat energètica que sigui el principal actor del canvi de model energètic.
5. La integració paisatgística de les infraestructures associades a la transició energètica en els ecosistemes i el paisatge de l'illa, preservant els valors del mosaic agroforestal i del patrimoni històric de Menorca.

Els objectius establerts per al 2030 són els següents:

- 85% de cobertura de la demanda elèctrica amb renovables de generació pròpia
- 50% de reducció de consum de combustibles fòssils en el transport terrestre
- 30% de reducció de consum de combustibles fòssils per a usos tèrmics en el sector serveis, residencial i industrial
- 10% de reducció de consum de gasoil B en el sector primari

Aquests objectius ens porten a una reducció del -71% dels gasos d'efecte hivernacle (GEH) respecte a 2013 i una reducció del -54% respecte 1990. Això ens portaria a complir amb els marcs de referència de descarbonització, que són l'UE Roadmap 2050 i la Llei de Canvi Climàtic i Transició Energètica, aprovada el 2019 pel GOIB.

Les directrius de les DEM-e són un full de ruta, voluntària i revisable, que ha de permetre donar les primeres passes per transformar un dels sectors que més allunya Menorca del compromís adquirit com a Reserva de Biosfera, que és l'energètic. La transició energètica serà viable sempre que compti amb l'acceptació i el compromís social, tenint en compte que la condició de Reserva de Biosfera ha de ser un factor per millorar les condicions de vida a l'illa, alhora que es preserva el medi ambient que ens empara.

Enllaços d'interès per a més informació

La segona transició energètica de Menorca. Directrius per a la descarbonització del sistema energètic:

<http://www.ime.cat/contingut.aspx?idpub=16202>

La primera transició energètica de Menorca. Diagnosi del sistema energètic:

<http://www.ime.cat/contingut.aspx?idpub=14611>

Secció de notícies DEM, on es recullen les principals activitats portades a terme:

<http://www.ime.cat/publicacions/llicitat.aspx?Tipo=NDEM>

Secció de documents DEM:

<http://www.ime.cat/publicacions/llicitat.aspx?Tipo=DDEM>

Indicadors de energia de l'Observatori Socioambiental de Menorca (OBSAM):

<https://www.obsam.cat/documents/aigua-energia-i-residus/#>

Estratègia Menorca 2030. Full de ruta per descarbonitzar el sistema energètic

<http://www.biosferamenorca.org/Contingut.aspx?IDIOMA=1&idpub=1790>

Persona de contacte: Jesús Cardona (coordinador DEM) jcardona@nontropia.com

Maig 2020